

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 14 w Zabrze

I. Wprowadzenie

Postęp cywilizacyjny i gospodarczy niejako wymusił na edukacji wprowadzenie konkretnych zmian związanych z doradztwem zawodowym.

Wybór zawodu jest procesem rozwojowym i stanowi sekwencję decyzji podejmowanych na przestrzeni wielu lat. Predyspozycje zawodowe wywodzą się z doświadczeń dzieciństwa i rozwijają się wraz z upływem czasu. Oznacza to konieczność stworzenia takiego systemu doradztwa zawodowego, który umożliwi uczniom rozwijanie świadomości własnych uzdolnień, posiadanych umiejętności, kwalifikacji, i zainteresowań - w aspekcie życzeniowym i rzeczywistym. Sprawny system doradztwa zawodowego wskaże młodemu człowiekowi możliwości zdobycia wymarzonego zawodu.

Uczeń musi posiadać świadomość tego, że jest autorem własnej kariery. Na drodze młodego człowieka stoi problem bezrobocia, rosnące tempo życia, a to powoduje, że dokonuje on przypadkowych wyborów. To rzutuje na dylematy ekonomiczne (koszty edukacji i przekwalifikowania) i wysokie koszty emocjonalne (frustracja, niezadowolenie, poczucie braku sensu istnienia).

Celem oddziaływań edukacyjnych nie może być udzielanie uczniowi jednoznacznej, jednorazowej porady, lecz przygotowanie go do samodzielnego podejmowania kolejnych decyzji edukacyjnych i zawodowych. Wybór indywidualnej drogi edukacji i przyszłego zawodu musi być dokonany przez ucznia w oparciu o rzetelną wiedzę o sobie samym, dostępnych ścieżkach edukacji oraz o możliwościach rynku pracy.

Te i inne przesłanki powodują, że zachodzi potrzeba udzielania profesjonalnej pomocy w zakresie doradztwa edukacyjno – zawodowego uczniom i ich rodzicom.

Program realizacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego wytycza kierunki działań nauczycieli, wychowawców oraz doradcy zawodowego, pedagogów i psychologa zatrudnionych w ZSO nr 14 w Zabrze. Przeznaczony jest do realizacji na zajęciach grupowych z orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego, indywidualnych rozmowach doradczych, w ramach wizyt/wycieczek zawodoznawczych organizowanych u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, w placówkach i organizacjach kształcenia zawodowego (Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego, Cech Rzemiosł, Zakłady Doskonalenia Zawodowego i inne), oraz w ramach organizowanych konferencji, spotkań, konkursów i przedsięwzięć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Program skierowany jest do następujących grup uczniów:

- w klasach I-VI SP – orientacja zawodowa, która ma na celu zapoznanie uczniów z wybranymi zawodami, kształtowanie pozytywnych postaw wobec pracy i edukacji oraz pobudzanie, rozpoznawanie i rozwijanie ich zainteresowań i uzdolnień; wspieranie uczniów i słuchaczy w procesie podejmowania świadomych decyzji edukacyjnych i zawodowych.
- w klasach VII-VIII SP – doradztwo zawodowe, które ma na celu wspieranie uczniów w procesie przygotowania ich do świadomego i samodzielnego wyboru kolejnego etapu kształcenia i zawodu, z uwzględnieniem ich zainteresowań, uzdolnień i predyspozycji zawodowych oraz informacji na temat systemu edukacji i rynku pracy; wspieranie uczniów w procesie podejmowania świadomych decyzji edukacyjnych i zawodowych.
- w klasach I-IV LO doradztwo zawodowe, które ma na celu wspieranie uczniów w procesie przygotowania ich do świadomego i samodzielnego wyboru kolejnego etapu kształcenia i zawodu, z uwzględnieniem ich zainteresowań, uzdolnień i predyspozycji zawodowych oraz informacji na temat systemu edukacji i rynku pracy; wspieranie uczniów w procesie podejmowania świadomych decyzji edukacyjnych i zawodowych.

II. Obowiązujące akty prawne dotyczące udzielania uczniom pomocy w wyborze zawodu i kierunku kształcenia:

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o Systemie Oświaty (Dz.U. 2004 nr 256 poz. 2572 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2003 r., Nr 118, poz. 1112, Nr 137, poz. 1304, Nr 203, poz. 1966, Nr 228, poz. 2258 oraz z 2004 r., Nr 96, poz. 959 i Nr 179, poz. 1845)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutowych publicznych przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. 2001 nr 61 poz. 624 z późn.zm.)
- Strategia Rozwoju Kształcenia Ustawicznego do roku 2010 przyjęta przez Radę Ministrów 8 lipca 2003 r.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 roku w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. 2013 r. poz. 199)
- Ustawa Prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach (Dz.U. z 2017 r. poz. 703)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2018 r., poz. 1647)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. 2018 r. poz. 1675)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego.

III. Cele ogólne:

1. Przygotowanie dzieci i młodzieży do trafnego wyboru zawodu i drogi dalszego kształcenia oraz opracowania indywidualnego planu kariery edukacyjnej i zawodowej.
2. Promowanie zainteresowań, umiejętności, twórczej postawy uczniów.
3. Przygotowanie ucznia do radzenia sobie w sytuacjach trudnych, takich jak: bezrobocie, problemy zdrowotne, adaptacja do nowych warunków pracy i mobilności zawodowej.
4. Przygotowanie ucznia do roli pracownika.
5. Przygotowanie rodziców do efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych.
6. Pomoc nauczycielom w realizacji tematów związanych z wyborem zawodu.
7. Tworzenie i systematyczna aktualizacja bazy edukacyjno-informacyjnej z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego.
8. Gromadzenie informacji dotyczących trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia.
9. Współpraca z instytucjami wspierającymi Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego.
10. Współpraca z przedstawicielami grup zawodowych (zakłady pracy, firmy szkoleniowe, rzemieślnicy).
11. Organizacja wycieczek zawodoznawczych.

IV. Szczegółowe cele programu:

A. Uczniowie

1. Poznanie siebie, swoich preferencji i zainteresowań zawodowych;
2. Kształtowanie umiejętności planowania dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego kontynuowania nauki w szkołach programowo wyższych;
3. Podejmowanie decyzji zawodowych i edukacyjnych z uwzględnieniem swego stanu fizycznego i zdrowotnego;
4. Kształtowanie odpowiedzialności za własny rozwój zawodowy;
5. Kształtowanie umiejętności określania swoich celów życiowych, sprawnego komunikowania, autoprezentacji, radzenia sobie ze stresem
6. Określenie swojego potencjału jako podstawy do kształtowania przyszłości;
7. Uświadomienie uczniom konieczności konfrontowania wiedzy o zawodach z wiedzą o sobie i aktualnymi trendami na rynku pracy;
8. Wyrobienie w uczniach pozytywnych postaw wobec pracy.

B. Rodzice

1. Dostarczenie informacji o zawodach, aktualnych trendach na rynku pracy;
2. Dostarczenie wiedzy o dziecku, jego umiejętnościach, preferowanych, wartościach, zdolnościach, zainteresowaniach, mocnych i słabych stronach;
3. Zapoznanie rodziców z problematyką wyboru zawodu i możliwościami dalszego kształcenia;
4. Dostarczenie informacji o ścieżkach edukacyjnych, przeciwwskazaniach zdrowotnych;

C. Nauczyciele

1. Uświadomienie nauczycielom konieczności wplatania w treści przedmiotowe tematyki z zakresu orientacji zawodowej;
2. Pomoc nauczycielom w realizacji tematów z zakresu problematyki wyboru zawodu i możliwości kształcenia w ramach lekcji przedmiotowych;
3. Wypracowanie materiałów pomocniczych do prowadzenia zajęć z orientacji zawodowej na godzinach wychowawczych i spotkaniach z rodzicami.

V. Spodziewane efekty:

- ✓ Uczniowie będą umieli określić własne predyspozycje i zainteresowania.
- ✓ Poznają swoje mocne i słabe strony.
- ✓ Będą zorientowani w aktualnej sytuacji na rynku pracy i zatrudnienia.
- ✓ Uczniowie będą potrafili dostosować się do zmian
- ✓ Uczniowie będą współpracować w zespole
- ✓ Dopasować kompetencje do zawodu
- ✓ Sprawnie się komunikować
- ✓ Skutecznie się zaprezentować
- ✓ Sporządzać CV i list motywacyjny
- ✓ Dokonają świadomego i przemyślanego wyboru drogi życiowej.
- ✓ Rodzice uczniów będą aktywnie ich wspierać w wyborze właściwego kierunku kształcenia.

VI. Zadania:

Udzielanie pomocy uczniom w osiągnięciu umiejętności podejmowania decyzji w wyborze zawodu i kierunku dalszego kształcenia, a zwłaszcza:

1. Wyzwalanie aktywności uczniów w kierunku samopoznania i samooceny.
2. Modyfikacja samooceny w przypadku, gdy odbiega ona od realnych możliwości (zawyżona lub zaniżona).
3. Pomoc uczniom w pogłębianiu wiedzy o interesujących ich zawodach.
4. Kształtowanie potrzeby konfrontowania oceny swego stanu zdrowia z wymaganiami wybieranego zawodu.
5. Kształtowanie odpowiedzialności za własny rozwój zawodowy.
6. Uświadomienie uczniom konieczności konfrontowania wiedzy o zawodach z wiedzą o sobie i aktualnymi trendami na rynku pracy.
7. Wyrobienie w uczniach pozytywnych postaw wobec pracy.
8. Współdziałanie z rodzicami w realizacji powyższych zadań.
9. Gromadzenie i udostępnianie informacji edukacyjno-zawodowej (o zawodach, o rynku pracy, o możliwościach kształcenia i zatrudnienia, o planach rekrutacyjnych lokalnych szkół) w postaci prasy, informatorów, programów multimedialnych.

VII. Treści programowe

TREŚCI PROGRAMOWE Z ZAKRESU DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA KLAS I–VIII SZKOŁY PODSTAWOWEJ

A. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas I-III szkół podstawowych

1. Poznanie siebie

Uczeń:

- 1.1 opisuje swoje zainteresowania i określa, w jaki sposób może je rozwijać;
- 1.2 prezentuje swoje zainteresowania wobec innych osób;
- 1.3 podaje przykłady różnorodnych zainteresowań ludzi;
- 1.4 podaje przykłady swoich mocnych stron w różnych obszarach;
- 1.5 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i opisuje, co z nich wyniknęło dla niego i dla innych.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 odgrywa różne role zawodowe w zabawie;
- 2.2 podaje nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w bliższym i dalszym otoczeniu oraz opisuje podstawową specyfikę pracy w wybranych zawodach;
- 2.3 opisuje, czym jest praca, i omawia jej znaczenie w życiu człowieka na wybranych przykładach;
- 2.4 omawia znaczenie zaangażowania różnych zawodów w kształt otoczenia, w którym funkcjonuje;
- 2.5 opisuje rolę zdolności i zainteresowań w wykonywaniu danego zawodu;
- 2.6 posługuje się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

- 3.1 uzasadnia potrzebę uczenia się i zdobywania nowych umiejętności;
- 3.2 wskazuje treści, których lubi się uczyć;
- 3.3 wymienia różne źródła wiedzy i podejmuje próby korzystania z nich.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

- 4.1 opowiada, kim chciałby zostać i co chciałby robić;
- 4.2 planuje swoje działania lub działania grupy, wskazując na podstawowe czynności i zadania niezbędne do realizacji celu;
- 4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych bezpośrednio z jego osobą.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

1. Poznawanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1 określa własne zainteresowania i uzdolnienia oraz kompetencje;
- 1.2 wskazuje swoje mocne strony oraz możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia;
- 1.3 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i ocenia swoje działania, formułując wnioski na przyszłość;
- 1.4 prezentuje swoje zainteresowania i uzdolnienia wobec innych osób z zamiarem zaciekawienia odbiorców.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 wymienia różne grupy zawodów i podaje przykłady zawodów charakterystycznych dla poszczególnych grup, opisuje różne ścieżki ich uzyskiwania oraz podstawową specyfikę pracy w zawodach;
Dziennik Ustaw – 6 – Poz. 325
- 2.2 opisuje, czym jest praca i jakie ma znaczenie w życiu człowieka;
- 2.3 podaje czynniki wpływające na wybory zawodowe;
- 2.4 posługuje się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny;
- 2.5 wyjaśnia rolę pieniądza we współczesnym świecie i jego związek z pracą.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

- 3.1 wskazuje różne sposoby zdobywania wiedzy, korzystając ze znanych mu przykładów, oraz omawia swój indywidualny sposób nauki;
- 3.2 wskazuje przedmioty szkolne, których lubi się uczyć;
- 3.3 samodzielnie dociera do informacji i korzysta z różnych źródeł wiedzy.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

- 4.1 opowiada o swoich planach edukacyjno-zawodowych;
- 4.2 planuje swoje działania lub działania grupy, wskazując szczegółowe czynności i zadania niezbędne do realizacji celu;
- 4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych bezpośrednio lub pośrednio z jego osobą.

C. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas VII–VIII szkół podstawowych

1. Poznawanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1 określa wpływ stanu zdrowia na wykonywanie zadań zawodowych;
- 1.2 rozpoznaje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe);

- 1.3 dokonuje syntezy przydatnych w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej informacji o sobie wynikających z autoanalizy, ocen innych osób oraz innych źródeł;
- 1.4 rozpoznaje własne ograniczenia jako wyzwania w odniesieniu do planów edukacyjno-zawodowych;
- 1.5 rozpoznaje swoje możliwości i ograniczenia w zakresie wykonywania zadań zawodowych i uwzględnia je w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej;
- 1.6 określa aspiracje i potrzeby w zakresie własnego rozwoju i możliwe sposoby ich realizacji;
- 1.7 określa własną hierarchię wartości i potrzeb.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 wyszukuje i analizuje informacje na temat zawodów oraz charakteryzuje wybrane zawody, uwzględniając kwalifikacje wyodrębnione w zawodach oraz możliwości ich uzyskiwania;
- 2.2 porównuje własne zasoby i preferencje z wymaganiami rynku pracy i oczekiwaniami pracodawców;
- 2.3 wyjaśnia zjawiska i trendy zachodzące na współczesnym rynku pracy, z uwzględnieniem regionalnego i lokalnego rynku pracy;
- 2.4 uzasadnia znaczenie pracy w życiu człowieka;
- 2.5 analizuje znaczenie i możliwości doświadczania pracy;
- 2.6 wskazuje wartości związane z pracą i etyką zawodową;
- 2.7 dokonuje autoprezentacji;
- 2.8 charakteryzuje instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej, w tym instytucje rynku pracy.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

- 3.1 analizuje oferty szkół ponadpodstawowych i szkół wyższych pod względem możliwości dalszego kształcenia, korzystając z dostępnych źródeł informacji;
- 3.2 analizuje kryteria rekrutacyjne do szkół ponadpodstawowych w kontekście rozpoznania własnych zasobów;
- 3.3 charakteryzuje strukturę systemu edukacji formalnej oraz możliwości edukacji pozaformalnej i nieformalnej;
- 3.4 określa znaczenie uczenia się przez całe życie.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

- 4.1 dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradczym;
- 4.2 określa cele i plany edukacyjno-zawodowe, uwzględniając własne zasoby;
- 4.3 identyfikuje osoby i instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej i wyjaśnia, w jakich sytuacjach korzystać z ich pomocy;
- 4.4 planuje ścieżkę edukacyjno-zawodową, uwzględniając konsekwencje podjętych wyborów.

TREŚCI PROGRAMOWE Z ZAKRESU DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO

1. Poznawanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1 sporządza bilans własnych zasobów na podstawie dokonanej autoanalizy („portfolio”);
- 1.2 określa obszary do rozwoju edukacyjno-zawodowego i osobistego;
- 1.3 określa wpływ stanu zdrowia na wykonywanie zadań zawodowych;
- 1.4 rozpoznaje swoje możliwości i ograniczenia w zakresie wykonywania zadań zawodowych i uwzględnia je w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej;
- 1.5 analizuje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe) w kontekście planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej;
- 1.6 określa własny system wartości, w tym wartości związanych z pracą i etyką zawodową.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 analizuje informacje o zawodach, kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz możliwościach ich uzyskiwania w kontekście wyborów edukacyjno-zawodowych;
- 2.2 analizuje informacje o lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim rynku pracy oraz funkcjonujących na nim zasadach w kontekście wyborów edukacyjno-zawodowych;
- 2.3 porównuje formy zatrudnienia i możliwości funkcjonowania na rynku pracy jako pracownik, pracodawca lub osoba prowadząca działalność gospodarczą oraz analizuje podstawy prawa pracy, w tym rodzaje umów o pracę, sposoby ich rozwiązywania, prawa i obowiązki pracownika;
- 2.4 konfrontuje własne zasoby ze zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami pracodawców oraz wymaganiami rynku pracy;
- 2.5 określa znaczenie i wskazuje możliwości realizacji różnych form aktywizacji zawodowej;
- 2.6 sporządza i aktualizuje dokumenty aplikacyjne zgodnie z wymaganiami pracodawców;
- 2.7 przygotowuje się do zaprezentowania siebie i swoich kompetencji podczas rozmowy kwalifikacyjnej;
- 2.8 charakteryzuje przebieg procesu zakładania własnej działalności gospodarczej oraz instytucje wspomagające zakładanie własnej działalności gospodarczej;
- 2.9 charakteryzuje instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej, w tym instytucje rynku pracy.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

- 3.1 korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego;
- 3.2 określa korzyści wynikające z uczenia się przez całe życie w rozwoju osobistym i zawodowym;

- 3.3 analizuje możliwości uzupełniania, poszerzania i uzyskiwania kwalifikacji zawodowych w ramach krajowego i europejskiego systemu kwalifikacji;
3.4 wskazuje możliwości kontynuowania nauki.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

- 4.1 ustala swoje cele, zadania i działania w kontekście planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej;
4.2 sporządza indywidualny plan działania – planuje różne warianty ścieżek edukacyjno-zawodowych na podstawie bilansu własnych zasobów i wartości oraz informacji na temat rynku edukacji i rynku pracy, przewidując skutki własnych decyzji;
4.3 dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej zgodnie z posiadanymi zasobami i określonymi celami zawodowymi.

VII. Tematy zaplanowano w czterech blokach:

I Poznanie siebie / Poznawanie własnych zasobów m.in.: zainteresowania, zdolności i uzdolnienia, mocne strony i obszary do rozwoju, ograniczenia, kompetencje - wiedza, umiejętności, postawy, wartości, predyspozycje zawodowe, stan zdrowia, samoocena.

II Świat zawodów i rynek pracy- m.in.: znajomość zawodów i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, wyszukiwanie i przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, poszukiwanie i utrzymanie pracy.

III Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie - m.in.: uczenie się, znajomość systemu edukacji (formalnej, pozaformalnej), wyszukiwanie i przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.

IV Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno - zawodowych- m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego i refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, udział w całonocnym poradnictwie w zakresie kariery.

PROPONOWANE FORMY I TEMATY REALIZACJI

I. Zajęcia grupowe – propozycje tematów:

I Poznawanie własnych zasobów

1. Zajęcia integracyjne.
2. Moje uzdolnienia i predyspozycje.
3. Określenie własnych zainteresowań.
4. Moje cechy osobowościowe.
5. Moje aspiracje, dążenia, ambicje.
6. Mój warsztat pracy.
7. Predyspozycje zdrowotne i ich wpływ na wybór zawodu.
8. Znaczenie ciągłego kształcenia się i jego wpływ na wybór zawodu i utrzymanie pracy.
9. Co to znaczy być elastycznym i sprawnym, czyli mobilność zawodowa.

10. Uzdolnienia i predyspozycje związane z funkcją mózgu.
11. Jakie predyspozycje są potrzebne w jakim zawodzie.
12. Określenie swoich zainteresowań.
13. Moje zainteresowania – ćwiczenia.
14. Moje mocne i słabe strony- ćwiczenia –analiza.
15. Cechy osobowości i ich znaczenie przy wyborze zawodu.
16. Predyspozycje zdrowotne i ich znaczenie przy wyborze zawodu.
17. Czy warto uczyć się i dlaczego warto się uczyć – ćwiczenia.
18. Przygotowanie do zmian w życiu człowieka w kontekście planowania kariery.
19. Motywacja – metody motywowania się.
20. Praca w zespole.

Przewidywane osiągnięcia

Uczeń:

- potrafi określić swoje predyspozycje i uzdolnienia,
- potrafi określić swoje zainteresowania i ich znaczenie przy wyborze zawodu,
- potrafi określić swoje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla własnego rozwoju,
- poznaje swoją osobowość, ma świadomość znaczenia osobowości przy wyborze zawodu,
- umie określić własne aspiracje, ambicje i dążenia,
- zna znaczenie wymagań zdrowotnych do wykonywania określonego zawodu,
- rozumie, jak ważne dla własnego rozwoju teraźniejszego i przyszłego jest ciągłe kształcenie i doskonalenie,
- ma świadomość znaczenia umiejętności interpersonalnych,
- zna problematykę motywacji,
- zna źródła stresu, wie jak sobie radzić ze stresem

II Świat zawodów i rynek pracy

1. Rodzaje spotykanych zawodów: związanych z ludźmi, danymi, zwierzętami, roślinami, przedmiotami.
2. Kwalifikacja zawodów. Charakterystyka poszczególnych zawodów:
 - poznanie wymagań
 - poznanie środowiska pracy
 - poznanie zadań i czynności
 - szanse zatrudnienia w poszczególnych zawodach
 - placówki zajmujące się kształceniem w poszczególnych zawodach.
3. Zawody przyszłości.
4. Kim chcę zostać w przyszłości?
5. Odgadnij swój i mój zawód.
6. Czym, się różni praca od szkoły?
7. Warto pracować – powody, dla których ludzie pracują.
8. Oczekiwania pracodawców względem pracowników.
9. Samo zatrudnienie – co to znaczy?
10. Spotkania z przedstawicielami różnych zawodów, spotkania z przedstawicielami lokalnych firm, pracodawców i stowarzyszeń pracodawców (praktyki zawodowe, oczekiwania pracodawców, lokalny rynek zatrudnienia).
11. Moje predyspozycje zawodowe – badanie predyspozycji zawodowych za pomocą Kwestionariusza zainteresowań zawodowych.
12. Autoprezentacja – przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej.

Przewidywane osiągnięcia

Uczeń:

- zna podstawowe podziały zawodów,
- zna wymagania, środowisko pracy i czynności interesujących go zawodów,
- orientuje się w szansach zatrudnienia w poszczególnych zawodach,
- wie gdzie może się kształcić aby wykonywać dany zawód,
- zna źródła informacji o ofertach pracy,
- wie jak przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej,
- potrafi skorzystać z wybranego przez siebie źródła informacji dotyczącego dalszego kształcenia

III Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie.

1. Oferta edukacyjna szkolnictwa:
 - Zakres szkolnictwa ponadpodstawowego.
 - Rekrutacja do szkół ponadpodstawowych.
 - Szkolnictwo policealne i wyższe.
2. Jaką wybrać szkołę?
 - Czym kierować się przy wyborze szkoły?
 - Gdzie mogę uzyskać pomoc w wyborze kierunku dalszego kształcenia?
3. Wyjście na Targi edukacyjne i Targi pracy.
4. Wyjścia do szkół ponadpodstawowych, policealnych i wyższych.
5. Jak podnieść posiadane kwalifikacje zawodowe (wiedzę, umiejętności, kompetencje społeczne)?
6. Moja mapa asertywności.
7. Jak osiągnąć sukces? Charakterystyka człowieka przedsiębiorczego.
8. Radzenie sobie w sytuacjach trudnych.
9. Spotkania z absolwentami.
10. Dokumenty aplikacyjne:
 - Uczymy się pisać życiorys (CV).
 - Uczymy się pisać podanie do szkoły.
 - Uczymy się pisać list motywacyjny.

Przewidywane osiągnięcia

Uczeń:

- posiada orientację w zakresie kształcenia ponadpodstawowego, policealnego i wyższego,
- rozumie potrzebę i konieczność dalszego kształcenia,
- uczeń posiada informacje na temat możliwości podnoszenia, uzupełniania bądź zmiany swoich kwalifikacji zawodowych (w tym informacje o możliwościach kształcenia formalnego i pozaformalnego, firmach oferujących szkolenia i kursy zawodowe)
- uczeń potrafi wytłumaczyć znaczenie słowa „przedsiębiorczość”
- uczeń zna zachowania świadczące o przejawianiu postawy przedsiębiorczej
- uczeń potrafi rozpoznać u siebie poziom cech przedsiębiorczych
- uczeń rozumie znaczenie zachowania asertywnego w kontekście planowania własnej kariery zawodowej
- zna podstawowe pojęcia związane z zarządzaniem jakością,

- potrafi rozpoznać sytuację stresową (nazwać, zdiagnozować sytuację trudną i kondycję psychosomatyczną, która jej towarzyszy)
- umiejętnie wykorzystuje stres do: wyćwiczenia nowych kompetencji w pokonaniu go i wzbogacania swojego doświadczenia
- wie jak pisać CV i list motywacyjny,

IV Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

1. Plan i środki poszukiwań:
 - Planowanie przyszłości, linia życia.
 - Cel jego realizacja.
 - Ja i mój zawód.
2. Podejmowanie decyzji:
 - Dokonuję wyboru – klucze do sukcesu.
 - Mój plan kariery.
 - Kto ma na Ciebie wpływ?
 - Ćwiczenia w podejmowaniu decyzji.
3. Tworzymy Indywidualny Plan Działania.
4. Pomysł na siebie – ćwiczenie.
5. Wartości i style działania.
6. Zarządzanie własnym czasem.
7. Zaplanuję mój dzień.
8. Moje zasoby - „Tu i teraz jestem/mam”
9. „Mój świat za 10 lat”
10. Tworzenie „mapy przyszłości”.
11. Rozwijam skrzydła... podsumowanie wiedzy o sobie.

Przewidywane osiągnięcia

Uczeń:

- będzie wiedział, dlaczego warto planować
- zrozumie, że bez określonego planu spada szansa na powodzenie działań
- zna zasady rządzące podejmowaniem decyzji
- zrozumie, że w zależności od tego jaką podejmie decyzję, w przyszłości pojawią się jej określone konsekwencje, od których nie ucieknie
- zrozumie, że przed działaniem należy dokładnie określić plan działania

II. Poradnictwo indywidualne:

1. Kierowanie uczniów w szczególnych przypadkach do specjalistów w PPP.
2. Udzielanie indywidualnych porad – doradca zawodowy.

III. Współpraca z rodzicami

1. Prezentacja założeń pracy informacyjno – doradczej szkoły na rzecz uczniów;
2. Włączenie rodziców jako przedstawicieli różnych zawodów do działań z zakresu poradnictwa zawodowego;
3. Uświadomienie rodzicom ich wpływu na decyzje edukacyjno -zawodowe ich dzieci - rodzic jako pierwszy doradca zawodowy swego dziecka;
3. Konsultacje z rodzicami uczniów.

IV. Współpraca z instytucjami pozaszkolnymi wspomagającymi orientację edukacyjno-zawodową:

1. Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Zabrze.
2. Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze.
3. Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Zabrze.
4. Zakłady Doskonalenia Zawodowego.
5. Punkt Pośrednictwa Pracy OHP w Zabrze.
6. Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Katowicach.
7. Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny Metis w Katowicach.
8. Cech Rzemieślników Małej i Średniej Przedsiębiorczości oraz Pracodawców w Zabrze.
9. Zabrzeńskie Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości.
10. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości w Zabrze.
11. Zakłady pracy, pracodawcy .

V. Współpraca z Radą Pedagogiczną:

1. Utworzenie i zapewnienie ciągłości działania Wewnętrzny Szkolny Systemu Doradztwa Zawodowego.
2. Określenie priorytetów dotyczących orientacji i informacji zawodowej w ramach programu wychowawczego szkoły na każdy rok nauki.
3. Realizacja działań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej.

VIII. Metody pracy

1. Poradnictwo indywidualne:
 - wywiad, obserwacja,
 - rozmowa / diagnoza problemu,
 - metody testowe,
 - udzielanie informacji.
2. Poradnictwo grupowe:
 - obserwacja,
 - prezentacja,
 - dyskusja grupowa, dyskusja w parach,
 - burza mózgów,
 - praca w małych grupach,
 - ankiety, kwestionariusze, metody testowe,
 - inscenizacja i odgrywanie ról,
 - wycieczki do szkół zawodowych,
 - spotkania z przedstawicielami zawodów,
 - konkursy zawodoznawczej,
 - udział w przedsięwzięciach lokalnych: targi szkół, giełdy, lekcje pokazowe w szkołach,
 - wycieczki do firm.
3. Działalność informacyjna:
 - a. **Tablica informacyjna** - zamieszczanie informacji na temat:
 - możliwości kształcenia ponadpodstawowego, policealnego i wyższego;
 - zasad rekrutacji do szkół ponadpodstawowych, policealnych i wyższych;
 - organizowanie dni otwartych szkoły,
 - wolontariacie.

b. Komputerowa baza danych

zawarte są tu następujące informacje:

- regulacje prawne dotyczące edukacji i rynku pracy;
- pomocne adresy stron internetowych;
- ważne informacje z lokalnego rynku pracy;
- informacje o rynkach pracy

IX. Scenariusze i konspekty, materiały edukacyjne, diagnostyczne, zasady ich udostępniania.

Materiały edukacyjne:

- informatory o zawodach i szkołach;
- scenariusze zajęć;
- materiały diagnostyczne

zgromadzone przez doradcę zawodowego, stanowią bazę dydaktyczną dostępną w bibliotece doradcy zawodowego.

Zasoby internetowe udostępnia się na zasadach dowolności na poniższych stronach:

- www.wybieramzawod.pl
- www.koweziu.edu.pl/www.doradztwozawodowe-koweziu.pl
- www.ohpdlaszkoly.pl
- www.doradca-zawodowy.pl
- www.labirynt-zawodow.progra.pl
- www.frps.org.pl
- www.kluczdokariery.pl
- www.pociagdokariery.pl
- www.sdsiz.pl
- www.praca.gov.pl
- www.doradca.praca.gov.pl
- www.zawody.praca.net
- www.pracuj.pl/kariera-rynek-pracy-zawody
- <https://doradztwo.ore.edu.pl/programy-i-wsdz/>
- <https://mapakarier.org/>
- <https://doradztwo.metis.pl/>

X. Monitoring

Cele

Monitoring ma na celu bieżącą kontrolę realizacji zadań z zakresu doradztwa zawodowego w szkole.

Metody zbierania danych

Realizacja działań z zakresu doradztwa edukacyjno – zawodowego odnotowywana w następujących dokumentach:

- Dziennik elektroniczny (zajęcia grupowe prowadzone przez doradcę zawodowego i wychowawców),
- Karta monitoringu – pozostałe zadania doradcze (lekcje z zakresu orientacji zawodowej prowadzone przez wychowawców, wizyty studyjne, spotkania z przedstawicielami szkół ponadpodstawowych i wyższych, wyjścia na dni otwarte). (Załącznik nr 1).

Osoby odpowiedzialne za monitoring

- Zbieranie i umieszczanie danych w dokumentacji monitoringu – doradca zawodowy, wychowawcy, nauczyciele, bibliotekarz, psycholog, pedagodzy.
- Analiza zapisów w kartach monitoringu - doradca zawodowy, dyrektor szkoły.

Sposób prezentacji wyników monitoringu zadań doradczych.

Przedstawienie wyników monitoringu realizacji doradztwa zawodowego na zebraniu z rodzicami lub/i na posiedzeniu Rady Pedagogicznej.

XI. Ewaluacja wewnętrzna:

Cele:

Ewaluacja ma na celu sprawdzenie, czy działania doradcze na terenie szkoły/placówki spełniły założenia programu Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego.

Ewaluacja programu nastąpi po każdym roku wdrażania WSDZ.

Metody zbierania danych:

- ankiety,
- obserwacje,
- wywiady,
- rozmowy z uczniami, wychowawcami, rodzicami / opiekunami prawnymi,
- karty monitoringu orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego.

Osoby odpowiedzialne za przeprowadzenie ewaluacji:

Zbieranie danych i opracowanie sprawozdania - doradca zawodowy.

Sposób prezentacji wyników badań efektów pracy doradczej:

Przedstawienie wyników ewaluacji na zebraniu z rodzicami lub/i na posiedzeniu Rady Pedagogicznej (sprawozdanie z realizacji doradztwa zawodowego końcowo rocznego w szkole).

**PROGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ DORADCZYCH
W RAMACH WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA
ZAWODOWEGO
W ROKU SZKOLNYM 2021/2022**

Obszar 1. Systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów i słuchaczy na działania związane z realizacją doradztwa zawodowego				
Lp.	Opis działania/tematyka działań	Sposób realizacji/metody i formy	Osoby odpowiedzialne za realizację działań	Termin realizacji działań
1.	Diagnoza zainteresowań i predyspozycji osobowościowych wśród uczniów.	Dokonanie diagnozy podczas zajęć grupowych z doradcą zawodowym lub wychowawcą oraz podczas indywidualnych konsultacji z doradcą zawodowym.	Doradca zawodowy, wychowawcy klas.	IX 2021 – VI 2022.
2.	Poinformowanie rodziców o realizacji doradztwa zawodowego w szkole.	Zapoznanie rodziców z planem realizacji programu doradztwa zawodowego w poszczególnych klasach.	Doradca zawodowy, wychowawcy klas.	IX-X 2021 r.
Obszar 2. Prowadzenie zajęć z zakresu doradztwa zawodowego.				
Opis działania		Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
Prowadzenie zajęć grupowych dot. następujących treści programowych: 1. Poznanie siebie 2.Świat zawodów i rynek pracy 3.Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie. 4.Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno - zawodowych		Zajęcia grupowe realizowane w klasach I-III SP – 4 godziny; co najmniej po jednym temacie z grupy w ciągu roku szkolnego.	Wychowawcy klas	IX 2021 – VI 2022
Prowadzenie zajęć grupowych dot. następujących treści programowych: 1. Poznawanie własnych zasobów		Zajęcia grupowe realizowane w klasach IV-VI SP – 4 godziny; co najmniej po jednym temacie z grupy w ciągu roku szkolnego.	Wychowawcy klas	IX 2021 – VI 2022
2. Świat zawodów i rynek pracy		Zajęcia grupowe realizowane w klasach VII-VIII SP– 10 godzin w ciągu roku szkolnego.	Doradca zawodowy	IX 2021 – VI 2022
		Zajęcia grupowe realizowane	Doradca zawodowy	IX 2021 –

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie.	w liceum ogólnokształcącym w ciągu roku szkolnego: - klasy I a, b, c po 3 godz., - klasy II a, b po 3 godz., - klasy III a, b, c po 4 godz.		VI 2022
4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno - zawodowych			
Indywidualne rozmowy z doradcą zawodowym	Indywidualne rozmowy doradcze – uczniowie klas VIII SP oraz klas III LO (minimum 1 godzina w roku szkolnym oraz wg potrzeb)	Doradca zawodowy	IX 2021 – VI 2022
MODUŁ : POZNANIE WŁASNYCH ZASOBÓW			
Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
Prowadzenie zajęć grupowych dotyczących zainteresowań uczniów, ich umiejętności i uzdolnień, znajomości zawodów, sposobów uczenia się, sposobów podejmowania decyzji; Indywidualne rozmowy doradcze.	Zajęcia grupowe	Doradca zawodowy, wychowawcy, nauczyciele.	IX 2021 – VI 2022
	Indywidualne rozmowy doradcze, Analiza wykonanych testów tj. Skala Zdolności Specjalnych, Kwestionariusz zainteresowań zawodowych.	Doradca zawodowy	IX 2021 – VI 2022
MODUŁ: ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY			
Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
Spotkania z przedstawicielami różnych zawodów.	Uczestnictwo w spotkaniach, konferencjach z udziałem przedstawicieli różnych branż i zawodów	Wychowawcy klas, doradca zawodowy.	IX 2021 – VI 2022
Informacje dot. podstawowych grup zawodowych. Przedstawianie zawodów, kierunków kształcenia oraz rynku pracy w poszczególnych branżach.	Podczas zajęć przedmiotowych, udostępnianie informacji o zawodach, umiejętnościach, kwalifikacjach charakterystycznych dla danego przedmiotu.	Wychowawcy klas, nauczyciele we współpracy z doradcą zawodowym.	IX 2021 – VI 2022
	Wizyty zawodoznawcze oraz udział w dniach otwartych szkół i pracowni - w miarę możliwości organizacyjnych.	Doradca zawodowy, wychowawcy klas, nauczyciele we współpracy z doradcą zawodowym.	IX 2021 – VI 2022
MODUŁ: RYNEK EDUKACYJNY I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE			
Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
Wprowadzenie pojęcia system edukacji i informacji dot. szkół i innych form podnoszenia kwalifikacji, zmiany zawodu, zapotrzebowania na specjalistów z danej	1. Konsultacje z uczniami i rodzicami dotyczące rynku edukacyjnego i możliwości zdobywania wykształcenia oraz nabywania kwalifikacji zawodowych.	Wychowawcy klas, nauczyciele, pedagog, psycholog, doradca zawodowy.	IX 2021 – VI 2022
	2. Zajęcia grupowe/ warsztaty.	Doradca zawodowy	IX 2021 – VI 2022

dziedziny.	3. Udostępnianie informatorów oraz informacji z zakresu rynku edukacyjnego i zawodowego.	Doradca zawodowy	IX 2020 – VI 2021
	4. Kierowanie do podmiotów wspierających rynek edukacyjno-zawodowy np. do Poradni Psychologiczno Pedagogicznej.	Wychowawcy klas, nauczyciele, pedagog, psycholog, doradca zawodowy.	IX 2021 – VI 2022

MODUŁ: PLANOWANIE WŁASNEGO ROZWOJU I PODEJMOWANIE DECYZJI EDUKACYJNO - ZAWODOWYCH

Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
Rozwijanie swoich zainteresowań i uzdolnień.	Uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych lub kołach zainteresowań.	Doradca zawodowy, wychowawcy	IX 2021 – VI 2022
Dokonanie wyboru drogi edukacyjno – zawodowej w oparciu o wiedzę na swój temat, predyspozycje zawodowe.	Konsultacje z uczniami, rodzicami na temat wyboru szkoły ponadpodstawowej, policealnej, wyższej oraz systemu rekrutacji	Doradca zawodowy	

Obszar 3. Opracowywanie we współpracy z innymi nauczycielami, w tym nauczycielami wychowawcami opiekującymi się oddziałami, psychologami lub pedagogami programu oraz koordynacja jego realizacji

Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
Opracowanie WSDZ z programem jego realizacji.	Aktualizacja Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego wraz z programem jego realizacji w roku szkolnym 2021/2022. Zaopiniowanie przez Radę Pedagogiczną i przyjęcie przez dyrektora do realizacji.	Doradca zawodowy we współpracy z innymi nauczycielami, wychowawcami, psychologiem, pedagogami szkolnymi	IX 2021
Koordynacja zadań WSDZ	Koordynacja , monitoring i ewaluacja WSDZ w roku szkolnym 2021/22	Doradca zawodowy	IX 2021 – VI 2022

Obszar 4. Wspieranie nauczycieli, w tym nauczycieli wychowawców opiekujących się oddziałami, psychologów lub pedagogów, w zakresie realizacji działań określonych w programie WSDZ,

Lp.	Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
1.	Udzielanie wsparcia osobom realizującym działania z zakresu WSDZ.	Współpraca z wychowawcami poprzez m.in. udostępnianie materiałów diagnostycznych, scenariuszy zajęć, informacji na temat zawodów. Wymiana informacji o uczniach. Przekazywanie	Doradca zawodowy, wychowawcy.	IX 2021 – VI 2022

		wychowawcom informacji o konkursach, imprezach i akcjach o charakterze edukacyjnym i zawodowym tj. Ogólnopolski Tydzień Kariery, Targi Edukacyjne, Salon Maturzystów. Współpraca z przedstawicielami instytucji zewnętrznych.		
2.	Przedstawienie programu realizacji WSDZ.	Omówienie programu realizacji działań z zakresu doradztwa zawodowego w roku szkolnym 2021 - 2022	Doradca zawodowy	IX 2021
3.	Sprawozdanie z realizacji WSDZ.	Złożenie sprawozdania z realizacji programu WSDZ.	Doradca zawodowy	VI 2022
Obszar 5. Koordynowanie działalności informacyjno-doradczej realizowanej przez szkołę, w tym gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia				
Lp.	Opis działania	Sposób realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
1.	Stała kontrola prawidłowości przebiegu zadań.	Monitoring i ewaluacja realizacji zadań WSDZ.	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Raz w roku szkolnym 2021/2022
2.	Prowadzenie zakładki na stronie internetowej szkoły Doradztwo Zawodowe.	Umieszczenie na stronie internetowej szkoły: dokumentu WSDZ, artykułów, materiałów i informacji dla rodziców i uczniów pomocnych przy określaniu kierunku kariery zawodowej.	Doradca zawodowy	IX 2021 – VI 2022
3.	Prowadzenie kącika informacyjnego dot. systemu edukacji szkolnej w Polsce i regionie.	Gromadzenie i udostępnianie informacji edukacyjno-zawodowych w bibliotece doradcy zawodowego (informatory, czasopisma, publikacje, książki). Współpraca z nauczycielami bibliotekarzami.	Doradca zawodowy, bibliotekarz.	Aktualizacja: raz w w roku szkolnym

Bibliografia

1. Rogacz-Paszkowska, Anna. Warsztat pracy europejskiego doradcy kariery zawodowej. Warszawa: KOWEŻiU, 2002
2. Rogacz-Paszkowska, Anna. Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych krajów Unii Europejskiej. Warszawa: KOWEŻiU, 2001
3. Sołtysińska, Grażyna; Żywiec-Dąbrowska, Elżbieta. Moja przyszła praca: materiały metodyczne do pracy z uczniami szkół zawodowych. Warszawa: KOWEŻiU, 2003
4. Szkolny doradca zawodowy. Warszawa: KOWEŻiU, 2003 Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu. Pod red. Grażyny Sołtysińskiej i Julii Woronieckiej. Warszawa: KOWEŻiU, 2003
5. Bolles, Richard Nelson. Spadochron: praktyczny poradnik dla osób planujących karierę, szukających pracy i zmieniających zawód. Warszawa: Fundacja Inicjatyw Społeczno- Ekonomicznych, 2000
6. Barret, Jim. Testy niezbędne przy wyborze zawodu i kierunku studiów. Warszawa: Wydaw. Amber, 2002
7. Taylor, Jeff; Hardy Doug. Jak efektywnie poszukiwać pracy. Karków: Oficyna Ekonomiczna, 2006
8. Kubiczek Bożena. Biuletyn metodyczny dla nauczycieli w zakresie rozpoznawania preorientacji i zainteresowań zawodowych uczniów. Katowice, Uniwersytet Śląski, 2010
9. Katarzyna Durczak, Joanna Minta. Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu. Euroguidance. Warszawa: KOWEŻiU, 2013
10. Halina Dołęga-Herzog, Małgorzata Rosalska. Wykorzystanie metod kreatywnych w przygotowaniu uczniów do wyboru zawodu. Propozycje rozwiązań metodycznych. Euroguidance. Warszawa: KOWEŻiU, 2014
11. Joanna Minta. Od aktora do autora. Wspieranie młodzieży w konstruowaniu własnej kariery. Euroguidance. Warszawa: KOWEŻiU, 2012
12. Pakiet „Kariera na Maksa” narzędzia szkolnego doradcy zawodowego. ECORYS PROGRA
13. <http://euroguidance.pl/ksiazki/> (10.10.2018 r.)
14. <https://doradztwo.ore.edu.pl/programy-i-wsdz/> (23.09.2019 r.)

**Zatwierdzony Uchwałą nr ZSO14.415.7.2021
Rady Pedagogicznej ZSO nr 14 w Zabrze
z dnia 29.09.2021 r.**